

Kovid-19 Pandemisi Sonrası Evrensel Temel Gelir Tartışması: Zamanı Geldi Mi?

TESEV Değerlendirme Notları, TESEV'in çalışma alanlarındaki konulara ilişkin farklı bakış açıları ve önerileri kamuoyuyla paylaşmayı hedeflemektedir.

Dr. Ezgi Seçkiner Bingöl

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Dr. Ezgi Seçkiner Bingöl, lisans eğitimi Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde tamamladı. 2008-2015 yılları arası aynı bölümde araştırma görevlisi olarak çalıştı. Doktora çalışması sürecinde Birmingham Üniversitesi'nde bir yıl ziyaretçi araştırmacı olarak bulundu. 2015'te yerel yoksulluk yönetiminde İngiltere ve Türkiye örnekleri üzerine yazdığı tez ile Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'ndan doktora derecesini aldı. Yoksulluk, sosyal politika, sosyal yardımlar ve yerel yönetimler konularında ulusal ve uluslararası hakemli dergilerde birçok yayını bulunmaktadır. 2016 senesinden beri Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi'nde doktor öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

Bir ülkenin tüm vatandaşlarına herhangi bir şart aramadan düzenli nakdi ödenek tahsis etmesini ifade eden evrensel temel gelir uygulaması Kovid-19 salgını sonrası yeniden tartışılmaya başlandı. Pandemi ekonomik açıdan güvencesiz kesimleri olumsuz bir şekilde etkiledi ve eşitsizliğin şiddetli sonuçlarını gözler önüne serdi. Sosyal mesafe ve evde kalma kuralı düşük ücretli işçiler ve güvencesiz sektörde çalışanlar için pek mümkün olmadı. Evde kalmanın işsizlik, mutlak yoksulluk gibi ağır sonuçları ile karşı karşıya kalan kesimler için kapsayıcı koruma mekanizmalarının oluşturulması gündeme geldi. Bu yazı evrensel temel geliri pandemi gündemi ile birlikte değerlendirmekte ve temel gelirin uygulandığı ülke örneklerine odaklanmaktadır. Bu örnekler doğrultusunda Türkiye için evrensel gelir tartışması nasıl temellenebilir? Evrensel gelir Türkiye'deki sosyal yardım rejiminde nasıl yer bulabilir veya ona alternatif olarak yer bulabilir mi? Türkiye için evrensel temel gelir mümkün müdür? sorularını tartışmayı amaçlamaktadır.

Pandemi, Ekonomik Krizler ve Yoksulluk Yönetimi

Tarihteki örneklerine bakıldığında, pandemi olarak adlandırılan yaygın salgın hastalıkların sosyo-ekonomik etkilerinin uzun dönemli ve derin olduğu anlaşılmaktadır. 14. yüzyılda Avrupa'da 20 milyon insanın ölümüne sebep olan Veba salgını, büyük iş gücü kayıplarına ve işçi ücretlerinde dramatik yükselişlere sebep olmuş ve Avrupa'da tarım sektörünün işleyişini tamamen değiştirmiştir (CEE, 2011). 1918-1920 yılları arası süren ve dünyada yaklaşık 40 milyon insanın ölümüne sebep olan İspanyol gribi ise uzun dönemli iş gücü kayıplarına ve hizmet sektöründe büyük gelir kayıplarına yol açmıştır (Garret, 2007).

2019'un Kasım ayında Çin'de ortaya çıkan ve Dünya Sağlık Örgütü'nün raporuna göre (WHO, 2020) altı ayda 328.000 insanın ölümüne yol açan Kovid-19 pandemisinin ise küresel sistemde önemli ekonomik ve sosyal değişimler yaratması beklenmektedir. Nisan 2020'de IMF'in yayımladığı bir rapora göre pandeminin sonucu olarak dünya ekonomisinde %3 daralma tahmin edilmektedir (IMF, 2020). Uluslararası Çalışma Örgütü pandemiye tüm dünyada 5,3 ila 25 milyon kişinin işsiz

kalacağını belirtmiştir (ILO, 2020). Avrupa Komisyonu ise salgının etkisiyle Türkiye ekonomisinin 2020 yılının genelinde %5,4 küçüleceğini öngörmektedir.¹

Salgının sebep olduğu ekonomik kayıplara karşı tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de ilk başvurulacak koruma mekanizması sosyal yardımlar olmuştur. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) ilk olarak, ihtiyaç sahiplerine üç faz halinde 1.000’er TL’lik nakit transferler gerçekleştirmiş², hükümet Biz Bize Yeteriz Türkiyem adıyla bir bağış kampanyası başlatmış, Hazine ve Maliye Bakanlığı Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi ile esnaf, işveren ve emeklilere 240 milyar TL’lik bir destek sunmuştur.³

Öte yandan salgının gün yüzüne çıkardığı eşitsiz ekonomik ilişkiler sosyal yardımların yeterliliğini sorgulamış, Dünyada bazı ülkelerde ise evrensel temel gelire geçiş konusunu gündeme getirmiştir. İlk olarak İspanya minimum gelir adını verdiği bir paketi Mayıs’ta hayata geçireceğini belirtmiştir.⁴ İngiltere’de ise asırlardır süren temel gelir tartışması tekrar alevlenmiştir.⁵ Papa Francis⁶, Facebook kurucusu Mark Zuckerberg⁷, Avrupa Merkez Bankası Yardımcısı Luis Guindo’a⁸ kadar farklı siyasi yelpazeden ve etkili kişiler son günlerde temel gelire ilişkin olumlu fikirler beyan etmiş, temel gelirin artık zamanının geldiğini ifade etmiştir.

Ekonomik krizler sonrası belirli periyotlarda sosyal politikalara yönelme kapitalizm içinde bilindik bir döngüdür. 1929 Ekonomik Buhranı sonrası benimsenen Keynesçi politikalarla devlet müdahalesine geri dönülmüş, ancak bu önlemler daima piyasaların sürdürülebilirliği ölçüsünde tutulmuştur. II. Dünya Savaşı sonrası Refah Devleti’nin altın çağı olarak adlandırılan dönem bir yana bırakılırsa, 1980 sonrası neo-liberal sürecin ağır ekonomik etkilerini bertaraf etmeye yönelik 90’larda üretilen düzenleyici yönetim politikaları da piyasa eksenli olmuştur. Etkileri günümüze kadar uzayan 2008 ekonomik krizi dahil, neo-liberal paradigma bugüne dek etkili bir şekilde varlığını sürdürmüştür. Kriz dönemlerinde üretilen sosyal politikalar, yoksulluk yönetimi sürecinin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Yoksullukla mücadele ağırlıklı olarak yerel ve günlük kurumsal mekanizmalarla yürütülmüş; tamamlayıcı sosyal yardımlara, sosyal projelere ve hayırseverlik faaliyetlerine dayandırılmıştır.

Piyasa ekonomisi içerisinde yoksulluk yönetiminin iki ayağı bulunmaktadır: 1) Bireyleri emek piyasasına kazandırmaya çalışan mikro kredi, meslek edindirme, iş kazandırma veya çeşitli sosyal yardımlar vererek destekleme, 2) Piyasa ekonomisinin başarısızlığını kabul eden, mevcut koşullarda tam istihdamın sağlanamayacağı tespitine dayanan ve birçok ülkede farklı şekilde de olsa gündemde olan evrensel temel gelir desteği uygulaması (Özbek, 2007:43-46).

Evrensel Temel Gelir

Evrensel temel gelirden ayrıntılı ihtiyaç tespiti ve çalışma şartı aranmaz; toplumun her bir bireyine çalışmayı caydırmayacak miktarda ödeme yapılır.

Temel amacı refahın toplum geneline yayılması ve gelir eşitsizliği sebebi ile oluşan toplumsal gerilimin önlenmesidir.

Evrensel temel gelir bir ülkedeki vatandaşların hepsine veya belirli bir düzeyin altında gelire sahip vatandaşlara kamu kaynakları kullanılarak düzenli ve şartsız nakdi ödenek tahsis edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Düşünce temelleri Juan Vives’in Yoksullara Yardım Üzerine (1526) eserine⁹ ve Thomas More’un 16.yüzyılda yazdığı Ütopya’sına dayanmaktadır. Evrensel temel gelirden ayrıntılı ihtiyaç tespiti ve çalışma şartı aranmaz; toplumun her bir bireyine çalışmayı caydırmayacak miktarda ödeme yapılır. Evrensel gelir bir tür vatandaşlık hakkı olarak da nitelendirilmektedir. Temel amacı refahın toplum geneline yayılması ve gelir eşitsizliği sebebi ile oluşan toplumsal gerilimin önlenmesidir. Güvenceli asgari gelir, negatif gelir vergisi, temel gelir, artan oranlı destek yöntemi gibi türleri vardır (Kaya, 2019: 134).

Temel gelire ilgi son zamanlarda yeniden artmış olsa da uygulaması bugüne dek kısmi veya şartlı girişimlerle sınırlı kalmış, tam anlamıyla gerçekleşmemiştir. Ülkeler hala artıları ve eksileri tartmaktadır. Temel gelirden yana olan görüşler şu şekildedir:

- İstihdam, büyüme ve bireyin geçimi arasında doğrusal bir ilişki yoktur. Piyasa koşullarında tam istihdam mümkün değildir. Piyasa işsizlerin yanında bir de çalışan yoksullar yaratmıştır. Evrensel gelir çalışan yoksulluğunu azaltmaktadır.
- Uzun süre işsiz kalmak iş bulmayı zorlaştırmaktadır. Başlangıç için küçük bir gelir desteği iş bulmayı tetikleyecek, işsizliği azaltacaktır.
- Evrensel gelir üst sınıflardan alt sınıflara gelir aktarımı yaparak orta sınıfa büyütür. Gelir eşitsizliklerini azaltır.
- Gelirsiz kalma endişesi taşıyan insanları kötü muameleden (aile içi şiddet, haksız çalışma koşulları gibi) korur.
- Mevcut sosyal yardım sistemlerindeki sorunlara (mükerrerlik, kayırma, patronaj, ihtiyaç tespit ölçeklerinde yetersizlikler gibi) alternatiftir.

Evrensel gelire karşı olan görüşler ise insanları çalışmaktan vazgeçireceği, kamusal harcamaları artıracığı, maliyetinin çok yüksek olduğu (ABD’de yapılan bir araştırmaya göre evrensel temel gelirin maliyeti yıllık 3 trilyon Dolar’dır.)¹⁰ ve zenginlere verilirse eşitsizlikleri arttıracığı yönündedir. Temel gelirin negatif gelir vergisi ve artan oranlı destek yöntemleri¹¹ ile birlikte uygulanması halinde ise zenginlere ödenen miktarların vergi yolu ile geri alınması söz konusu olmakta ve bu dezavantaj bertaraf edilebilmektedir. Diğer yandan temel gelirin maliyetli olduğu konusu da tartışmalıdır. ABD örneğinde yapılan ampirik bir araştırma (Harvey, 2006), uygulamanın maliyetinin sanılanın aksine karşılanabilir olduğunu göstermiştir. Pereira’nın araştırması da (2017), Kanada’da temel gelirin çok pahalı olduğu tezine karşılık maliyetlerinin makul seviyeye çekilebileceğini göstermiştir. Brüksel’de bulunan Itinera Enstitüsü ise bir çalışmada temel geliri bir tuzak olarak nitelendirmiş, sosyal güvenlik açıklarına sebep olacağını ve sosyal korumaya bağlı olan kesimleri (emekliler, işsizler gibi) gelir kaybına uğratacağını belirtmiştir (Servantie, 2017: 6).

Evrensel Temel Geliri Uygulayan ve Uygulamayı Tartışan Ülke Örnekleri

ABD/Alaska

Alaska ABD’de evrensel temel gelirin tam anlamına en yakın şekilde uygulandığı tek eyalettir. 1982’den beri Alaska Daimi Fonu’nun finanse ettiği uygulamaya göre hayatta olan her vatandaş en az 1 yıl Alaska’da ikamet etme şartı ile yıllık 2.000 Dolar yardım alabilmektedir. Petrol gelirleri yüksek olan Alaska ABD’de yoksulluk oranının en düşük olduğu eyalettir.¹² Yaklaşık 38 yıldır uygulamada olan Alaska Daimi Fonu, temel evrensel gelirin pratik sonuçları açısından önemli veriler sunmaktadır. Bir araştırmaya göre 1982’den beri Alaska’da tam zamanlı istihdam sabit kalırken son yıllarda yarı zamanlı çalışma yüzdesinde bir azalma olmuştur¹³. Mart 2019’da yayınlanan bir çalışma raporunda¹⁴ evrensel gelir uygulamasının Alaska’da kadın ve erkek istihdamında farklı sonuçlar yarattığını göstermiştir. Buna göre yıllık 1.000 Dolarlık bir gelir artışı, ödemeyi izleyen ilk üç ayda hem kadınlar¹⁵ hem erkekler açısından çalışmayı azaltmıştır. Kozminski ve Baek’in araştırmasına göre ise (2017: 98), Alaska Daimi Fonu kısa ve uzun dönemde Alaska’daki gelir eşitsizliğini artırmıştır.

Brezilya

Brezilya 2003'ten beri Aile Ödenek Programı (Bolsa da Familia) adı verilen ulusal hedefli gelir transfer programı uygulamaktadır. 2001 yılında Brezilya İşçi Partisi Senatörü Eduardo Suplicy tarafından, temel gelire yakın bir uygulamanın yasal olarak zorunlu kılındığı ilk ülke olmuştur (Suplicy, 2007). Temel gelir uygulaması Brezilya'da yoksulluk oranlarını önemli ölçüde düşürmüştür. Başladığı dönemde yalnızca mutlak yoksulluk sınırı altında yaşayan hane halklarını hedef alan program, kısa sürede genişlemiş ve ülke nüfusunun ¼'ini kapsar hale gelmiştir (Silva ve Lima, 2017). Buna göre Brezilya'da aylık geliri 64 Doların altında olan tüm haneler yardımdan yararlanabilmekte ve gelirlerini asgari ücretin üzerine çıkarabilmektedir. 2004'te meclisten geçen bir kanun ile Vatandaşlık Temel Geliri (CBI) kabul edilmiştir. Sosyal ve ekonomik durumuna bakılmaksızın ülkede 5 yıldan fazla ikamet edenler için temel bir gelir ödenmesi hedeflenmiştir. Kovid-19 pandemisi sonrası Brezilya'da 30 Mart'ta kabul edilen yasa ile 59 milyon düşük gelirli Brezilya vatandaşına 600 BRL'lik (asgari ücretin yarısı) ödeme yapılmaya başlanmıştır.¹⁶

İngiltere

İngiltere'nin refah sisteminde sosyal yardım harcamalarının önemi ve payı yüksektir. Sosyal güvenlik harcamaları 2018-2019 döneminde toplam hükümet harcamalarının %27,7'sini oluşturmaktadır.¹⁷ 2019-2020 döneminde yapılan toplam sosyal yardım harcaması ise 220 milyar £'dır.¹⁸ Temel gelir İngiltere'de 1800'lü yıllardan itibaren politik düzlemde tartışılmaktadır ancak henüz uygulaması gerçekleşmemiştir. 2010'da kabul edilen Evrensel Gelir (*Universal Credit*) programı evrensel temel gelire giden yolda en önemli adım olarak değerlendirilmektedir. Universal Credit uygulaması altı farklı sosyal yardım kalemi yerine bu sosyal yardımları alan kişilere aylık veya haftalık olarak yapılan düzenli nakdi yardımları ifade etmektedir.¹⁹ Pandemi sonrası YouGov araştırma şirketi tarafından Nisan 2020'de yapılan kamuoyu yoklamasına göre İngiltere'de halkın %51'i evrensel temel geliri desteklemiş, %24'ü ise karşı çıkmıştır.²⁰

Finlandiya

Finlandiya'da Ocak 2017 tarihinden itibaren Finlandiya Sosyal Güvenlik Kurumu (KELA) tarafından rastgele seçilen ve işsizlik yardımı alan 2.000 vatandaşına işe girmeleri durumunda bile devam edecek olan net 560 Avroluk bir vatandaşlık maaşı verilmeye başlanmıştır (Servantie, 2017: 8). Bu uygulama hedeflenmiş temel gelir (*targeted basic income*) olarak adlandırılmaktadır. Finlandiya'daki temel gelir uygulaması diğer ülkelerdeki yerel ve pilot uygulamalardan farklı olarak ülke genelinde rastlantısal ilk saha deneyimi olma özelliği göstermektedir. 2018'de Helsinki Üniversitesi'nde yapılan araştırmaya göre temel gelir uygulaması Finlandiya'da refah algısını ve yaşam tatminini arttırmış (insanlar daha mutlu ve güvenli hissetmiş) ancak işsizlik üzerinde herhangi bir etkisi olmamıştır.²¹

İran

İran ülke çapında tüm vatandaşlarına şartsız nakit transfer gerçekleştiren tek ülkedir. İran'da temel gelir tecrübesi aslında paradoksaldır, kavram ülkede neredeyse bilinmemektedir ve kamusal söylemden yoksundur. Program, 2010'un sonlarında Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad tarafından gaz ve ekmek sübvansiyonlarında yapılan ağır kesintilerin yerine kabul edilmiştir. İran vatandaşları kişi başına aylık 455.000 RI (yaklaşık 45 Dolar) nakit ödeme almaktadır. Miktar olarak literatürde tasarlanan bir temel gelirin altında kalmaktadır ancak kapsamı açısından tam bir temel gelir uygulamasıdır (Tabatabai, 2012).

Türkiye'de Evrensel Temel Gelir: Mümkün Mü?

Türkiye'de evrensel gelir akademik platformlarda ve sivil toplum kuruluşları tarafından zaman zaman tartışılrsa da politik düzlemde karşılık bulmamış, henüz hükümetlerin gündemine girmemiştir.

2018 yılı itibariyle Türkiye'de sosyal yardım harcamalarının GSYİH'ye oranı %12,5'tir (OECD, 2018). Bu oran OECD ülkeleri ortalamasına (%20) göre düşüktür.²² 2018'de AÇSHB tarafından gerçekleştirilen toplam sosyal yardım harcaması 43 milyar TL ve sosyal yardımlardan yararlanan hane sayısı yaklaşık 3,5 milyondur (AÇSHB, 2018:138). 2019 yılında sosyal yardımlara ayrılan bütçe ise 62,1 milyar TL'dir (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019).

Basit bir hesaplama evrensel temel gelir alabilecek 3,5 milyon haneye aylık 1.000 TL'lik bir ödeme yapılırsa yıllık maliyeti 42 milyar TL olmaktadır.²³ Hane sayısı 7 milyon hane olarak düşünülürse²⁴ ve bu hanelere aylık 500 TL temel gelir ödemesi yapılırsa, bunun Hazine'ye yıllık toplam maliyeti de 42 milyar TL olmaktadır. Bu rakamlar hükümetin 2019 senesinde sosyal yardımlara ayırdığı bütçeden düşüktür. Hane sayısı sabit kalır, ödeme miktarı artırılırsa 7 milyon haneye aylık düzenli yapılan 750 TL'lik bir yardımın yıllık maliyeti ise 63 milyar TL olmaktadır. Bu miktar ise hükümetin 2019 senesindeki sosyal yardım harcamasına (62,1 milyar TL) denk gelmektedir.

Türkiye'de AÇSHB dışında yerel yönetimler başta olmak üzere sosyal yardım sunan birçok kurum ve kuruluş bulunmaktadır.²⁵ Bu kuruluşların yaptıkları harcamalar hesaba katılırsa, mevcut hali ile sosyal yardımlara harcanan miktarın daha yüksek olduğu anlaşılabilir.

Türkiye'de yaşayan yoksul kişi sayısı dikkate alınarak bir hesaplama yapılırsa, TÜİK'in 2018 Gelir ve Yaşam Koşulları verilerine göre medyan gelirin %50'sinin altında yaşayan yoksul kişi sayısı 11 milyon kişidir (TÜİK, 2018). 11 milyon kişiye aylık 500 TL minimum gelir ödemesinin yıllık maliyeti ise 66 milyar TL olmaktadır.

Türkiye'de sosyal yardımlar niteliği gereği giderek yaygınlaşmakta, program sayısı artmakta ve harcama payları da artış eğilimi göstermektedir. 2002-2012 yılları arası sosyal harcamaların GSYİH'ya oranı 3 kat artmıştır, 2012-2018 yılları arası ise bu oran yaklaşık 9 kat artmıştır.²⁶

Türkiye'de sosyal yardımlar dünyadaki eğilimlere paralel olarak tamamlayıcı niteliğini kaybetmekte, ekonomik kriz durumlarında başvurulacak ilk sosyal koruma araçlarından biri haline gelmektedir (Kutlu, 2020). Ekonomik kırılganlığın ve durgunluğun arttığı bu dönemde evrensel temel gelirin koruyuculuğu yüksek bir destek aracı olarak gündeme alınması gerekir. Temel gelir uygulaması Türkiye'de sosyal yardım sunumunda yaşanan sorunlara (*kurumsal dağınıklık, mükerrerlik, patronaj, adaletsizlik algısı, aynı yardım dağıtımının vatandaş onurunu zedelemesi gibi*) alternatiftir. En önemlisi, evrensel temel gelir yoksulluk yönetiminde geçici, düzensiz ve her an geri alınabilir bir yol olan sosyal yardımlara hak temelli, kalıcı ve düzenli olarak tercih edilmesi gereken zorunlu bir yol gibi görünmektedir. Ancak evrensel gelir uygulaması başlarsa tüm dertlere deva olacak gibi bir öngörü de doğru değildir. Dünyadaki örneklerine bakıldığında temel gelirin yoksulluk üzerinde iyileştirici etkisi kabul edilirken istihdam ve gelir eşitliği üzerindeki etkileri tartışılmaktadır. Ülke örnekleri dikkate alınarak, avantajlar ve dezavantajlar tartılarak pilot uygulamalarla ilk adım atılabilir. Süreç içerisinde etki analizleri yapılarak elde edilen sonuçlara göre bir yön çizilmesi başlangıç için doğru bir seçenek olabilir.

Ekonomik kırılganlığın ve durgunluğun arttığı bu dönemde evrensel temel gelirin koruyuculuğu yüksek bir destek aracı olarak gündeme alınması gerekir.

En önemlisi, evrensel temel gelir yoksulluk yönetiminde geçici, düzensiz ve her an geri alınabilir bir yol olan sosyal yardımlara hak temelli, kalıcı ve düzenli olarak tercih edilmesi gereken zorunlu bir yol gibi görünmektedir.

Notlar

- 1 <https://www.dunya.com/ekonomi/ab-komisyonu-turkiye-ekonomisi-2020de-yuzde-54-daralacak-haberi-469639>
- 2 <http://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/haberler/2-milyon-300-bin-haneyeye-1-000-er-tl-nakdi-destek-odemeleri-basladi-1/>
- 3 <https://www.t24.com.tr/haber/albayrak-koronavirus-paketi-harcamalari-240-milyar-liraya-ulasti,878335>
- 4 <https://www.euronews.com/2020/04/17/universal-basic-income-will-it-become-a-reality-after-lockdown-is-lifted>
- 5 <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/apr/07/uk-workers-economic-coronavirus-guarantee-universal-basic-income>
- 6 <https://www.cnbc.com/2020/04/13/pope-francis-it-may-be-the-time-to-consider-a-universal-basic-wage.html>
- 7 <https://www.cnbc.com/2017/07/05/mark-zuckerberg-supports-universal-basic-income-like-he-saw-in-alaska.html>
- 8 <https://www.dw.com/en/spain-discusses-basic-income-for-the-poorest-amid-coronavirus-fallout/a-53096390>
- 9 Ayrıntılı bilgi için bkz. Yapıcı, F. & Karabulut, S. (2018). 16.yy'dan 20. Yy'a temel gelir düşüncesinin yeniden doğuşu. Erciyesi Üni.İİBF Dergisi, (52), 353-380.
- 10 <https://www.cbpp.org/poverty-and-opportunity/commentary-universal-basic-income-may-sound-attractive-but-if-it-occurred>
- 11 Ayrıntılı bilgi için Bkz. Kaya, M. (2019). Türkiye'de bir sosyal harcama olarak evrensel temel gelir uygulaması. Politik Ekonomik Kuram, 3 (1)129-149.
- 12 https://www.vice.com/en_us/article/jp5wdb/only-state-free-money-alaska.
- 13 <https://www.sciencenews.org/article/alaska-free-money-residents-hints-how-universal-basic-income-may-work>
- 14 <https://www.sciencenews.org/article/alaska-free-money-residents-hints-how-universal-basic-income-may-work>
- 15 Kadın istihdamı erkeklere oranla %4 daha fazla azalmıştır.
- 16 <https://www.opendemocracy.net/en/democraciabierta/covid-19-brazil-implements-basic-income-policy-following-massive-civil-society-campaign/>
- 17 <https://www.gov.uk/government/publications/benefit-expenditure-and-caseload-tables-information-and-guidance/benefit-expenditure-and-caseload-tables-information-and-guidance>

- 18 <https://www.gov.uk/government/publications/benefit-expenditure-and-caseload-tables-2020>
- 19 <https://www.gov.uk/universal-credit>
- 20 <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/coronavirus-poll-universal-basic-income-rent-control-job-safety-a9486806.html?amp>
- 21 <https://www.helsinki.fi/en/news/nordic-welfare-news/heikki-hiilamo-disappointing-results-from-the-finnish-basic-income-experiment>
- 22 OECD. (2016). Social Expenditure Database (SOCX). <http://www.oecd.org>: <http://www.oecd.org/social/expenditure.htm>
- 23 $3.500.000 \times 1000 \times 12 = 42.000.000.000$
- 24 TÜİK (2018) yoksulluk istatistiklerine göre, Türkiye’de yoksulluk oranı %13 medyan gelirin altında yaşayan yoksul birey sayısı yaklaşık 11 milyon kişi. 7 milyon hane ortalama 28 milyon bireye tekabül ediyor, bu hesaba göre temel gelir en düşük gelir grubunun bir üst grubuna da uygulanabilir görünüyor.
- 25 Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı’na bağlı Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, T.C.Vakıflar Genel Müdürlüğü çeşitli sosyal yardım hizmetleri sunmaktadır.
- 26 ASPB’nın verilerine göre, 2002-2013 yılları arasında, sosyal yardım alanında kullanılan kaynak miktarında 15 katlık artış olmuştur. 2002 yılında bu alanda kullanılan kaynak miktarı 1 milyar 376 milyon TL iken bu tutar 2012 yılı sonu itibarıyla 19 milyar 824 milyon TL’ye yükselmiştir.2002-2012 dönemi 10 yıllık süreçte toplam 106 milyar 575 milyon 303 bin TL kaynak sosyal yardım ve hizmet alanında kullanılmıştır. Sosyal yardım ve sosyal hizmet niteliğindeki harcamaların GSYİH’ye oranı yaklaşık 3 kat artmıştır. 2002 yılında bu oran % 0.5 iken 2012 yılı sonu itibarıyla % 1.4’e yükselmiştir (ASPB, 2013: 14). 2018’de sosyal harcamaların GSYİH içindeki payı %12,5’tir (OECD, 2018).

Kaynakça

- AÇSHB (2018). 2018 Yılı Faaliyet Raporu, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.
- ASPB (2013). Son 11 yılın Sosyal Politika Kazanımları, Çalışma Raporu, ASPB.
- CEE (Council for Economic Education), <https://msh.councilforeconed.org/documents/978-1-56183-758-8-activity-lesson-15.pdf>
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019), Sosyal Yardımlar, <http://www.sbb.gov.tr/sosyal-yardimlar/>, e.t: 28.05.2020.
- Garret, A.T. (2007). Economic Effects of the 1918 Influenza Pandemic Implications for a Modern-day Pandemic: https://www.stlouisfed.org/~media/files/pdfs/community-development/research-reports/pandemic_flu_report.pdf, e.t: 20.05.2020.
- Harvey, P. (2006). The relative cost of a universal basic income and a negative income tax. *Basic income studies*, 1 (2)
- ILO, COVID-19 and the world of work: Impact and policy responses, 18 March 2020, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/briefingnote/wcms_738753.pdf, e.t: 12.05.2020.
- IMF (2020). World Economic Outlook, April 2020: The Great Lockdown: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>, e.t: 01.05.2020.
- Kaya, M. (2019). Türkiye’de bir sosyal harcama olarak evrensel temel gelir uygulaması. *Politik Ekonomik Kuram*, 3 (1)129-149.
- Kozminski, K., Baek, J. (2017). Can an oil-rich economy reduce its income inequality? Empirical evidence from Alaska’s permanent fund Dividend, *Energy Economics*, doi:10.1016/j.eneco.2017.04.021
- Kutlu, D. (2020). Covid-19, yoksulluk ve sosyal yardımlar: durum ve öneriler, *Birikim Dergisi*, <https://www.birikimdergisi.com/guncel/10009/covid-19-yoksulluk-ve-sosyal-yardimlar-durum-ve-oneriler>, e.t.: 21.05.2020.
- OECD (2018), Social Expenditure Database, <https://www.oecd.org/social/expenditure.htm>, e.t: 20.05.2020.
- Özbek, N (2007). Refah devletinin krizi yeni sosyal politika önerileri ve temel gelir üzerine düşünceler. *Mesele Kitap Dergisi*, (11) 43-46.
- Pereira, R. (2017). The cost of UBI: Public savings and programme redundancy exceed cost. *Financing Basic Income*, pp.9-45.
- Servantie, D. (2017). AB ve dünyadaki temel gelir tartışmaları. İktisadi Kalkınma Vakfı Değerlendirme Notu, Sayı:203.
- Situation Report – 123, <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/situation-reports>, e.t: 22.05.2020.
- Tabatabai, H. (2012). Iran: A bumpy road toward basic income. Ed. R.K. Caputo, *Basic Income Guarantee and Politics* (pp.285-300)
- TÜİK (2018). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, e.t: 22.05.2020.
- WHO (World Health Organization), Coronavirus disease (COVID-19) Situation Report 123, <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/situation-reports>, e.t: 22.05.2020.
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019). 2019 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Program. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/2019_Yili_Cumhurbaskanligi_Yillik_Programi.pdf, e.t: 20.05.2020.

Atıf Önerisi:

Seçkiner Bingöl, Ezgi. 2020. "Kovid-19 Pandemisi Sonrası Evrensel Temel Gelir Tartışması: Zamanı Geldi Mi?" *TESEV Değerlendirme Notları 2020/5*.

<https://www.tesev.org.tr/tr/research/evrensel-temel-gelir-kovid-19>

Copyright © Haziran 2020

Tüm hakları saklıdır. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı'nın (TESEV) izni olmadan bu yayının hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla (fotokopi, kayıtların ya da bilgilerin arşivlenmesi, vs.) çoğaltılamaz.

Bu yayında belirtilen görüşlerin tümü yazarlara aittir ve TESEV'in kurumsal görüşleri ile kısmen ya da tamamen örtüşmeyebilir.

TESEV, bu projeye katkılarından ötürü Friedrich Ebert Stiftung'a teşekkür eder.